

УДК 37.036 : 7.013

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ УЯВИ ТА ХУДОЖНІХ ЗДІБНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Оксана Гур'янова

Кіровоградський державний педагогічний університет імені

Володимира Винниченка

(Кропивницький)

Анотація. У статті звернуто увагу на необхідність вивчення навчальних дисциплін, що сприяють розвитку художньо-творчих здібностей у студентів, майбутніх фахівців-швейників. Автором статті розглянуто особливості формування творчої уяви та художніх здібностей майбутніх учителів технологій у процесі вивчення курсу «Композиція костюму». Сформульовано мету, предмет, об'єкт даного курсу, проаналізовано завдання, вимоги до знань і умінь студентів, основні розділи курсу та методика їх опанування. Наголошено на цінності й логічній послідовності курсу, його важливості розвитку компетентності майбутніх фахівців даної спеціальності. Окреслено перспективи досліджень у даному напрямку, якими, зокрема, на думку автора є розробка комплексу вправ на заняттях із технологій, що сприятимуть розвитку творчої уяви, художніх здібностей, естетичного та художнього смаку.

***Ключові слова:** творчість, творча уява, художні здібності, творче джерело, композиція костюму, майбутній вчитель технологій.*

Постановка проблеми. Важливе місце в ході підготовки майбутніх учителів технологій у трудовій діяльності належить завданням, які вимагають художньо-графічної підготовки: вміння спроектувати виріб, створити ескіз, оформити його тощо. Навчальний процес має бути орієнтованим на розвиток у студентів образно-асоціативного мислення, творчої уяви, художніх здібностей. Отже, на заняттях із технологій є важливим інтенсифікація творчого процесу, орієнтація на генерування нових ідей, відтворення у сучасних проектах культурних та національних традицій; забезпечення інтегрованого підходу до розуміння творчого процесу в цілому.

Аналіз актуальних досліджень. На необхідність розвитку творчих здібностей, художнього смаку, художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій вказує багато дослідників. У цьому напрямку працювали І. Алексєєва, Н. Волков, В. Кириєнко, Н. Киященко, А. Ковальов, В. Кузін, А. Мелік-Пашаєв (розглядали основні аспекти художніх здібностей); С. Коновець, Н. Мироненко [8] (вивчали теоретичні та методичні основи творчого та творчо-інтелектуального розвитку); М. Бойчук [2], О. Саган (досліджували формування художньо-графічних умінь й навичок майбутніх фахівців); О. Єжова [6] (встановила та обгрунтувала перелік професійно важливих якостей для швейника); А. Гіраєва, К. Горчинська [3; 4], Ю. Криворучко, І. Лапчинська, Ю. Овчарова, Л. Покровщук, М. Стась, А. Хайрулліна (окреслили особливості розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вчителів технологій) тощо. Зокрема, науковець Єжова О.В., досліджуючи створення прогностичних моделей підготовки кваліфікованих робітників швейної галузі, у своїй монографії вказує, що «для створення художнього образу засобами композиції костюма закрійник повинен відповідати вимогам, які висуваються перед фахівцями професій типу «людина-художній образ»... 2. Розвинене сприйняття кольору, окомір, уява. 3. Нестандартне мислення, фантазія, гнучкість мислення. 4. Розвинене естетичне почуття, відчуття красивого...» [6, с. 129].

Мета статті – розкрити особливості формування творчої уяви та художніх здібностей майбутніх учителів технологій у процесі вивчення курсу «Композиція костюму».

У статті було застосовано теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, моделювання) та емпіричні (аналіз діяльності, спостереження, вивчення продуктів художньо-творчої діяльності студентів) методи дослідження.

Виклад основного матеріалу. Дисципліна «Композиція костюма» потребує серйозного і творчого підходу, який має викликати

зацікавленість, активну емоційну участь студентів у процесі навчання, допитливість, бажання отримати якомога більший досвід і вищий результат. Теоретичні знання, які викладаються в курсі, дають загальне уявлення про предмет, практика ж доповнює, а часто й корегує теорію. Досвід, набутий на практичних заняттях, закріплює отримані теоретичні знання й активізує творчий процес.

Одне із головних завдань курсу «Композиція костюму» – навчити студентів виконувати зображення костюму, створюючи при цьому виразний художньо-графічний образ людини, тому об'єктом курсу стало художньо-графічне зображення людини у костюмі, предметом – основні принципи і методи такого зображення. Без знання засобів, прийомів, матеріалів і техніки виконання тієї чи іншої графічної композиції костюма неможливе втілення певного задуму, ідеї, а значить, і створення художнього твору.

Навчальна дисципліна спрямована на формування професійної компетентності майбутніх вчителів трудового навчання та технологій. Метою викладання дисципліни є підготовка майбутніх фахівців до трудової діяльності у сучасних умовах; забезпечення їхньої творчої самореалізації; формування науково-обґрунтованих знань та вмінь, щодо основних відомостей навчальної дисципліни. Завданнями курсу є розвиток образно-асоціативного мислення; оволодіння прийомами рисунка, системою композиційних засобів для проектування і зображення різних видів ескізів, зображення проєктованого виробу. Програма дисципліни містить такі розділи: формування художнього образу, основні закономірності композиції костюма, графічне зображення ансамблю одягу.

У результаті вивчення даної дисципліни студент повинен знати: правила побудови фігури людини за умовно-пропорційними схемами, пропорційні закономірності в одязі; основні прийоми, засоби та закони композиції; правила виконання різних видів ескізів: фор-ескіз, художній (творчий) ескіз, робочий ескіз, технічний ескіз; основні поняття

формоутворення, стилізації та трансформації зображення; закони зображення ансамблю одягу. Під час виконання практичних занять студент повинен навчитися: спираючись на отримані знання та довідникову літературу, зображувати фігуру людини за умовно-пропорційною схемою та у різноманітних позах; малювати моделі одягу з використанням пропорційних схем та одягу на фігурі людини [1, с. 127-147]; спираючись на отримані знання, створювати різні види ескізів, зображувати модель одягу на фігурі людини; формувати художній образ: виокремлювати творче першоджерело, використовувати прийоми стилізації та трансформації у ескізах; графічно зображувати ансамбль одягу; здійснювати самоконтроль у процесі виконання практичної роботи.

Початковим етапом ознайомлення з курсом «Композиція костюма» є вивчення зовнішньої форми тіла людини, її пропорцій. На практичних заняттях студенти вивчають малювання людини за умовно-пропорційними схемами, оволодіння стилізованим рішенням фігури людини, вивчення правил побудови та оформлення ескізів, створення дво-, трифігурних композицій, відпрацювання індивідуального стилю, ознайомлюються із образотворчими засобами графіки, створюють композиції з різних форм, виконують стилістичні ряди для глибшого розуміння основ композиції. Студенти оволодівають необхідними знаннями, якими вони будуть користуватись під час усього вивчення курсу.

При вивченні першого розділу «Формування художнього образу» особлива увага приділяється ознайомленню із поняттями «художній образ» та «творче джерело». При створенні колекції одягу і взуття дизайнер використовує різноманітні творчі джерела, якими можуть стати природні форми (рослинний і тваринний світ; музика, живопис, література, балет, театр, цирк, кіно; видовищні заходи; події, що відбуваються в світі; історичний, національний костюм; звернення до етнічних мотивів; сучасні стилі одягу; ретро-мода; «метод еkleктики» – змішення стилів; прийом

стилізації; архітектурні форми; інженерні споруди; деталі машин, механізми; техногенний розвиток світу; елементи оточуючого середовища; предмети побуту; китайські ліхтарики; предмети декоративно-прикладного мистецтва (скло, дерево, метал, камінь, кераміка); музичні інструменти; будь-які природні явища; морозні візерунки на шибці; зоряне небо; екологія та багато іншого. Джерелами інспірації також можуть послужити нові технології виготовлення об'єктів дизайну, матеріали, космос, сни, мрії, психологічні переживання тощо. Кожен дизайнер на певному витку своєї діяльності звертається до творчих джерел, черпаючи натхнення в історичних і народних традиціях, звертаючись до етнічних мотивів. Ідеї колекції можуть спрямовуватися у напрямку пошуку кольору, фактури, форми, що мають новизну та оригінальність. Запозичення з культур екзотичних країн ведеться впродовж всієї історії моди, лежить в основі більшості стильових напрямів [5, с. 23-28].

На практичних заняттях студенти вчать обирати творче джерело та виконувати його натуральні зарисовки. Використовуючи прийоми трансформації, студент піддає джерело перетворенню від натурних зарисовок до форм костюма. При трансформації творчого джерела використовують такі прийоми: перенесення – заміна одних частин конструкції об'єкту іншими; з'єднання – об'єднання частин конструкції об'єкту; злиття – накладення одного силуету або частини конструкції на іншу для отримання нових меж; узагальнення – спрощення, відсікання деталей, приведення до більш простих форм, геометризація; типізація подібних і близьких форм та їх властивостей – приведення схожих форм до однієї через відсікання ознак, які їх відрізняють [7, с. 38-39].

Трансформація джерела включає ряд етапів: дослідницька робота (вивчення джерела творчості за допомогою візуального спостереження); виконання малюнка з натури або копій (натурні зарисовки, ескізи); графічний аналіз (аналізуються і виявляються характерні особливості

творчого джерела, типові риси: форми, силуету, фактури, кольорові рішення, основні об'єми і членування, ритмічної організації, передачі пластики тощо); виконання трансформації в силуетні форми, які наближені до пропорцій людини (пошук пластичного рішення, стилізація, виявлення засобів втілення художнього образу, засобів організації форми тощо); виконання логічних рядів – перехід від абстрактно-наближених силуетних форм до виявлення формоутворювальних засобів організації костюма і художнього образу, ескіз костюма-образу перетворюється на ескіз реального костюма. Застосування до знайдених у процесі трансформації ідей засобів композиції: симетрії, пропорційного членування силуету, ритмічної організації, розстановка акцентів. Основне завдання цього етапу – збереження образно-асоціативного зв'язку з джерелом інспірації; розробка в логічних рядах і чистових ескізах комплектів і ансамблів різного призначення (прояв стилізації, образний вираз змісту, прочитання джерела в контексті сучасних напрямів в моді тощо) [7, с. 39].

Практичні справи виконання логічних рядів після проведеної трансформації творчого джерела, перехід від абстрактно-наближених силуетних форм до конкретного використання ідей, здійснений у процесі трансформації та створення ескізів одягу на основі творчих джерел стимулюють розвиток творчої уяви та художніх здібностей майбутніх вчителів технологій. Художні справи закріплюють теоретичні знання та активізують творчий процес та творчу уяву. Творча уява – супроводжує творчу діяльність і допомагає створювати нові оригінальні образи та ідеї. Саме творча уява, доповнюючи творче мислення і взаємодіючи із ним, становить основу людської творчості, продуктом якої є художній образ.

При вивченні другого розділу «Основні закономірності композиції костюма» студенти ознайомлюються із цілісністю композиції, контрастом і нюансом як засобами композиції, пропорціями, видами симетрії та асиметрії, ритмом в одязі, композиційним або смисловим центром у

композиції костюма тощо. Важливим є вивчення понять «фактура» та «текстура» й набуття практичних навичок зображення фактур у ескізах костюму, опанування способів імітації різних видів фактур. Ознайомлення із кольорознавством займає важливе місце при вивченні курсу «Композиція костюму».

Знайомство із різними сучасними стилями одягу відбувається за допомогою конструктора, який складається із намальованих шаблонів людини та набору різноманітних видів одягу в різних стилях. Майбутні фахівці вчаться складати різні ансамблі одягу за обраним стильовим призначенням.

Розділ «Графічне зображення ансамблю одягу» включає в себе вивчення вимог виконання різних видів ескізів: фор-ескізу, художнього (творчого), робочого та технічного.

Заключним етапом вивчення курсу «Композиція костюму» є створення ескізів колекції моделей. Майбутні фахівці вивчають методи розробки нових моделей одягу, типи колекцій одягу, засоби гармонізації та основні правила формування колекції моделей тощо. На практичних заняттях студенти обирають творче джерело для створення колекції; виконують зарисовки, фор-ескізи; визначаються із використанням закону об'єднання моделей у колекцію; виконують художній (творчий) ескіз за усіма вимогами та технічні рисунки колекції моделей [9].

Висновки. У виробничій діяльності вчителя трудового навчання (обслуговуючі види праці) та технологій часто виникає потреба у наочному зображенні проєктованого швейного виробу, в умінні правильно читати ескіз, бачити пропорції майбутнього виробу, розуміти властивості матеріалу. Ці навички отримують, як у процесі вивчення теоретичного матеріалу із навчальної дисципліни «Композиція костюму», так і, в першу чергу, в ході виконання практичних завдань із цієї дисципліни. Виконання практичних вправ сприяє творчому пошуку, формуванню творчої уяви та художніх

здібностей. Також розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх учителів технологій сприятиме введення у навчальний процес курсу «Спеціальне малювання».

Перспективними дослідженнями у даному напрямку, на нашу думку, є розробка комплексу вправ на заняттях із технологій, що сприятимуть розвитку творчої уяви, художніх здібностей, естетичному та художньому смаку тощо.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Беляева С.Е., Розанов Е.А. Спецрисунок и художественная графика. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 240 с.

2. Бойчук В.М. Мистецькі аспекти в підготовці майбутнього вчителя технологій / В.М. Бойчук // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2014. – № 2. – С. 52-57. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2014_2_9.

3. Горчинська К.В. Методика розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вчителів технологій у процесі вивчення курсу композиція костюму. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uk.x-pdf.ru/6tehnichekie/249787-1-metodika-rozvitku-hudozhno-tvorchih-zdibnostey-maybutnih-uchiteliv-tehnologiy-procesi-vivchennya-kursu-kompoziciya-kostyuma.php>

4. Горчинська К.В. Розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки. – Дисертація канд. пед. наук: 13.00.02, Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 2012. – 200 с.

5. Гур'янова О.В. Композиція костюма: Практикум: навчально-методичний посібник / О.В. Гур'янова. – Кіровоград: ПП Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2014. – 88 с.

6. Єжова О.В. Теорія і практика створення прогностичних моделей підготовки кваліфікованих робітників швейної галузі: монографія / О.В. Єжова. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. – 472 с.

7. Макавеева Н.С. Основы художественного проектирования костюма. Практикум. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 240 с.

8. Мироненко Н.В. Творчо-інтелектуальні здібності учнів та особливості їх розвитку на уроках трудового навчання: [Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів педагогічних спеціальностей] / Н.В. Мироненко. – Кіровоград: вид. ТОВ «КОД», 2011. – 94 с.

9. Розробка колекцій одягу: Навчальний посібник / А.М. Малинська, К.Л. Пашкевич, М.Р. Смирнова, О.В. Колосніченко. – К.: ПП «НВЦ «Профі», 2014. – 140 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Гур'янова Оксана Віталіївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх учителів технологій; історія, теорія й практика трудового навчання і виховання молоді (XIX – поч. XXст.).